

Yvonne zu Dohna

Rothko: ikonografija boje

Kada razmišljamo o mogućnosti istraživanja ikonografije smrti u modernoj umjetnosti, prirodno je upitati se koliko su duboke razlike između starije i moderne umjetnosti? Postoje li sličnosti ili, pak, moderna umjetnost koristi potpuno nov jezik? S promijenjenom naravi odnosa pojedinca i društva možemo očekivati i promjenu u prikazima smrti, koja, kao i druge duhovne teme u suvremenoj umjetnosti, sve manje teži oslanjanju na puku ikonografiju a sve više na kompleksne jezike estetike. U analizi ove promjene razlikujemo dva zasebna pristupa duhovnoj umjetnosti. Jedan se temelji na ikonografskom prikazivanju unutarnje harmonije i ljepote i usmjeren je uzdizanju duše, umirujući je. Drugi je više apstraktna ekspresija, koja ne dopire do naše duše harmonijom već neuravnoteženošću i iritacijom, što možemo nazvati iskustvom *tremenduma*. On se odnosi više na naše emocije i ne traži ljepotu i harmoniju, nego neku vrstu iritacije - *tremenduma*, kao način koji u promatrača budi osjećaj postojanja Božje veličine. Ovaj se pristup može analizirati teoretski, i uistinu je pristup koji je - iako raširen u današnjoj umjetnosti - bio redovito korišten još od renesanse. Stoga smo, primjerice, kod Leonardove Mona Lise ganuti ženskom dušom, koja nas istodobno iritira i tjera na razmišljanje. Kod Rembrandta gledamo u dubinu duše likova. Doživljavamo kako Simeon osjeća smrt i preobrazbu u isto vrijeme. Slike stimuliraju suosjećanje za likove, a ljepota figura uključuje promatrača, no ne na lijep i harmoničan način, već na način koji je istodobno mučan i snažan. Stuck nam ne govori o "grijehu", nego nam dopušta da postanemo svjesni grijeha u s. Emocije likova postaju sve realnije, ali istodobno i dvosmislene. Ova dvoznačnost iritira promatrača i tjera ga da osjeća ne samo emocije likova već i one vlastite.

Svi su ovi umjetnici, kroz specifično korištenje boje, naglasili dvosmislenost slika te su svojim radovima dali karakteristiku "tijeka vremena", koja prisiljava promatrača da se uključi u sliku stvarajući poveznicu između duševne tjeskobe umjetnika i promatrača. Potpuna realizacija ove poveznice vidljiva je u Rothkovim slikama, u kojima pronalazimo ne samo novu definiciju smrti i osobne ikonografije, temeljene na filozofskim idejama, već i izravnu vezu s umjetnikovim životom. Rothko je smatrao da ljudi koji promatraju njegova djela trebaju imati iste religijske emocije koje je i on imao u trenutku kreativnog čina. Znamo da posjetitelji plaču i mole ispred njegovih apstraktnih djela. U Houstonu se nalazi njegovo remek-djelo i vrhunac njegova života: kapela sa šest velikih crno-sivih slika, koje prikazuju beskrajnu vječnost smrti. To je hrabar pokušaj autora da ponudi svoj osobni pogled, slikovna pozivnica svima koji su spremni pogledati iza materijalne površine života, na način na koji je i on to učinio. Ponudio je egzistencijalno iskustvo koje će podijeliti s promatračem. Promatrač je, gledajući Rothkove slike, u početku zbunjen, suočen s vlastitim intelektualnim ograničenjima. Ovo iskustvo dopušta promatraču da se vrati svojoj vlastitoj cjelovitosti ili svojoj izvornoj duhovnoj razini, koja nije zagađena vanjskim utjecajima. To vodi promatrača prema doživljaju ovih prikaza smrti kao osobne, izravne emocije te ga prisiljava da se suoči s vlastitom smrtnošću i da, paradoksalno, bude ispunjen osjećajem radosti zbog toga. Stoga u svih ovih umjetnika vidimo pokušaj - koji doživljava vrhunac kod Rothka - da slika bude usmjerena prema promatraču, da joj se udahne život dodirivanjem uma i duše. Slika postaje prikaz osobnoga spasenja, za koje moramo biti prilagođeni i koje moramo aktivno tražiti.

Prijevod s engleskoga: Iva Brusić